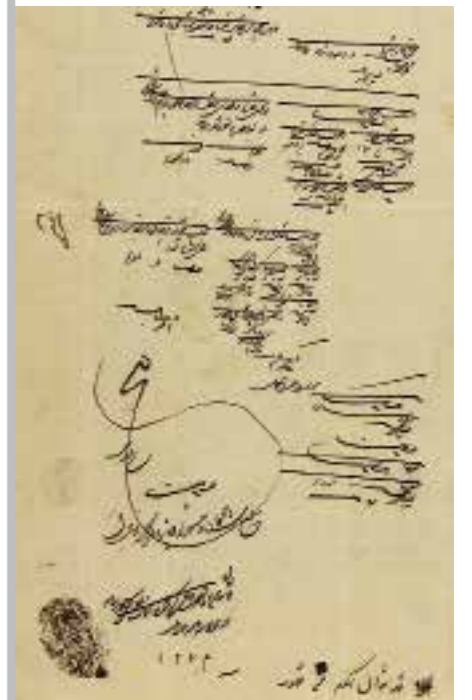

مشاغل هنری موجود در اسناد تعمیرات آستان قدس رضوی

چکیده

با نگاهی به اسناد تعمیرات حرم مطهر و اماکن متبرکه رضوی به اطلاعاتی در مورد مشاغل، نام اشخاص مرتبط با این تعمیرات، میزان اجرت و شغل آنان، مکان‌های تعمیر شده و مصالح به‌کار گرفته شده برمی‌خوریم. اسناد مربوط به مشاغلی مانند سرکاردار عمارات، بنا، بیلدار، فعله، عمله، کاشی‌تراش، کاشی‌پز، سنگ‌تراش، معمار، معمارباشی، گچ‌پر، مشرف تعمیرات، نقاش، کاشی‌کار و ناظر تعمیرات تقریباً در هر سه دوره تاریخی صفویه، افشاریه و قاجاریه درآرشو مدیریت اموراسناد و مطبوعات سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان‌قدس رضوی یافت می‌شود. اینها، مشاغل عمومی مربوط به تعمیرات و ساخت و سازهای حرم مطهر امام رضا(ع) هستند. طراح کاشی، کتیبه‌نویس، معرق‌تراش و نقاش زرگر از جمله مشاغل ویژه و هنرمندانه یاد شده در این اسناد هستند. دراین پژوهش سعی می‌کنیم به معرفی اسنادی که در آنها ازکارکنان صاحب مشاغل هنری یادشده نام و نشانی آمده، بپردازیم.

کلیدواژه‌ها: نقاش زرگر، طراح کاشی، معرق تراش، کتیبه‌نویس، اسنادتعمیرات

عظم‌نظرکرده*

مقدمه:

در مجموع بیش از ۵۰۰۰ سندی که در ارتباط با تعمیرات، ساخت و ساز و تکمیل اماکن متبرکه رضوی در حرم امام رضا(ع) در مدیریت اسناد آستان‌قدس موجود است و بیشتر آنها جنبه مالی دارند و عمدتاً مربوط به پرداخت هزینه‌های انجام شده در مورد موجب، اجرت، دفاتر توجیهاات و مقررات، استیفانامچه‌ها، طومارهای تعمیرات، دفاتر اوارجه و قبض‌های وصول است، حدود ۳۰۰ سند درمورد مشاغل هنری مانند طراح کاشی،کتیبه‌نویس، معرق‌تراش و نقاش زرگر است. اندازه اسناد معمولاً در قطع خشتی است. کاغذ اسناد دوره صفویه و افشاریه از کاغذ کشمیری و در دوره قاجار از نوع فرنگی است. اسنادی که مربوط به برات‌هاست در قطع بزرگتر و با کاغذ مرغوب‌تر و احتمالاً از نوع کاغذهای سفید است. در میان اسناد، خط دیوانی و سیاق چیرگی غالب دارد.

قبض‌های وصول کوچک‌ترین و طومارها بزرگ‌ترین قطع را دارند. قطع سایر اسناد به‌خصوص استیفانامچه‌ها تقریباً به یک اندازه است. اما نکته مهم در مورد اسناد این است که تقریباً تمامی آنها دارای سال هستند. با بررسی اسناد مربوط به تعمیرات، مشاغل ویژه‌ای چون نقاش زرگر، میزان حقوق و اینکه پرداخت این حقوق به چه صورتی و از چه منبعی صورت می‌گرفته است مشخص می‌شود.

«فرد» در اصطلاح دیوانی ورقه‌ای بوده که منشیان و مستوفیان دیوان، سواد فرمان‌ها، احکام و جمع و خرج دولت و ایالات و ولایات را با آن می‌نوشتند. فرد در اسناد آستان‌قدس تحت عنوان صورت جمع و خرج یا مجمل جمع و خرج آستانه مقدسه آمده است. در اسنادی که به فرد مشهورند و غالباً به صورت برگه‌های مفرد که تمام هزینه‌ها در همان یک برگ نوشته می‌شد و ارتباط خاصی با اسناد دیگر نداشت، معمولاً هزینه‌های مربوط به تعمیرات جزئی نقاط مختلف حرم آمده است که عمده این تعمیرات، گچ‌کاری، کاشی‌کاری، تعویض کاشی‌های شکسته و کهنه با کاشی‌های نو و مرمت کتیبه‌های آسیب دیده است. نکته مهم در مورد این دسته از اسناد آن است که مشاغل مربوط به تعمیرات و پرداخت اجرت هنرمندان انجام آن، مانند معرق‌تراش، طراح کاغذ برای معرق‌کاری، گچ‌بری و سنگفرش قسمت‌های مختلف، به‌صورت جزئی و ریز در این اسناد ذکر شده است. بیشتر این اسناد با سربرج صورت جمع و خرج و یا مجمل جمع و خرج سرکار آستانه مقدسه تنظیم شده است.

نقاش زرگر:

ساختارنقاشی‌های روی دیوار به این شکل است که ابتدا جایی را به‌عنوان تکیه‌گاه که لایه‌ای از آجر یا خشت و نسبت به اهمیت بنا متغیر است، به‌عنوان سازه اصلی نقاشی در نظر می‌گیرند، روی آن را لایه‌ای از ملات کاه‌گل می‌کشند، سپس آستر را روی سطح تکیه‌گاه می‌آورند و برای مسطح کردن سطح اولیه و مناسب برای اجرای لایه‌های بعدی به‌کار می‌گیرند. در این لایه براساس نمونه‌ها، از آستر گلی یا گچی همراه با مواد افزودنی استفاده می‌شود. گچ لایه آستر، گچ تیز است و ضخامت آن بسته به تکیه‌گاه و مصالح سازه متغیر. سپس لایه زمینه یا بستر گچی که معمولاً به‌صورت کشته اجرا می‌شود را درست می‌کنند. بعد از آن، یک لایه با نام زیرکار که قشر بسیار نازکی است از محلول رقیق سریشم، صمغ عربی یا شیره انگور و کنیرا درست می‌کنند. مصرف کنیرا و شکر برای بوم کردن سطح دیوار بیش از سایر مواد است؛ زیرا کنیرا کمتر در آب حل می‌شود و ضرر کمتری برای سطح گچی دارد. مواد بوم‌سازی با ماده‌ای رنگی مخلوط می‌شود و لایه تدارکاتی به‌وجود می‌آورد. ضخامت این لایه بسیار ناچیز است و این همان لایه تدارکاتی قرمز است که در دوره صفویه معمول بوده است. لایه بوم‌کننده سطح مناسبی برای نقاشی به‌وجود می‌آورد و کار با قلم‌مو را تسهیل می‌کند و به سبب کاهش میزان جذب و ایجاد پیوند بین لایه رنگ و تکیه‌گاه، به حفظ جلا و شفافیت رنگ کمک می‌کند. لایه رنگ شامل رنگ‌های پوششی و مخلوطی است: بست(صمغ یا چسب مانند صمغ عربی، کنیرا، روغن بزرک یا زرده تخم مرغ) رنگدانه‌های معدنی یا گیاهی و مواد افزودنی و حلال، همچنین به‌کارگیری رنگ طلا در شکل پودری و ورق اکلیلی(طلای فرنگی) (علیزاد، ۷۸:۹۱).

مرحوم دکتر ایرج افشار در مقاله‌ای با عنوان «فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه وزارت دارایی» درمجله فرهنگ ایران زمین در سال ۱۳۳۷ شماره ۶ در صفحات ۱۳ و ۱۴ مقاله به توصیف «کتابچه تاریخ اصفهان» پرداخته و می‌گوید: این کتاب جغرافیای شهر اصفهان، جبال، قنوات، رودها و... است. در فصل اول در توصیف بلده اصفهان در غره ۲۰ تحت عنوان وصف انواع اصناف خلاق از ۱۹۹ «نوع» سخن می‌رود که شغل ۸۷ آن باعنوان «نقاش زرگر» توجه را برمی‌انگیزد. همچنین مرحوم باستانی پاریزی درمقاله «بینوایان در وطن غربی(۱)» درمجله بخارا (شماره ۱، مورخ مرداد ۱۳۷۷، ص. ۱۲۷) در شرح وقایع

* کارشناس ارشد تاریخ وکارشناس نمایه‌سازی اسناد سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان‌قدس رضوی nazarkardeh87@yahoo.com

سال ۱۲۸۴ق. در خصوص روانه داشتن بعضی متعلمین (دانشجویان) به پاریس و درجات ترقی که در بلاد اروپایی کسب کرده‌اند می‌نویسد: عباسقلی‌خان فارغ‌التحصیل پولی(پلی) تکنیک و مهندسی نظام ۹ سال درس خوانده بود؛ میرزاهدی‌خان در فن طراحی و نقشه عمارت، آقاعلی‌اکبرخان زبان فرانسه و نقاشی آموخته، میرزا احمد ولد میرزا محمدحسین طیب گروسی، همشهری امیرنظام، پنج سال به صنعت نقاش زرگری و مرصع‌سازی مشغول و مهارتی حاصل کرده بود...»

و نیز، نورالدین چهاردهی درمجله وحید درمقاله‌ای تحت عنوان «سلسله نعمت‌اللهی مونس علی شاهی» صفحه ۵۲۸ می‌نویسد: منورعلیشاه فرزندحاج علی آقا وفاعلی‌شاه را به جانشینی خود منصوب نمود. حاج آقا محمد افراد مفصله الاسامی زیر را اجازه ارشاد داد:

۱- آقامحمدهادی اصفهانی(هادی علی)

۲- حاج آقابزرگ کرمانشاهی

۳- آقامحمدحسن نقاش زرگراففهانی(صامت علی)...

احتمالاً با توجه به سال‌های اسنادی که در آرشیو مدیریت اسناد سازمان کتابخانه‌های آستان قدس رضوی از محمدحسن نقاش زرگر حرم رضوی موجود است با این شخص مطابقت داشته باشد.

در مجموعه آرشیو مدیریت اسناد و مطبوعات آستان‌قدس رضوی ۱۱ سند در مورد نقاش زرگر موجوداست که اولین سند مربوط به سال۱۲۶۷ق. است. نقاشی‌های زیبای رواق‌های دارالحفاظ (سند ۳۵۱۱/۶)، دارالسیاده (سند ۳۷۰۲۹/۸) و دارالسعاده (سند ۴۲۶۶۲/۱) و سایر قسمت‌های اماکن نزدیک به روضه منوره حضرت رضا(ع) به‌خصوص طاق بالاسر مبارک (سند ۳۸۱۲۳/۳) و شاهکارهای طرح‌های ختائی، اسلیمی و ترنج‌های ایوان‌ها و شمسه‌های شنجرف مسجد بالاسر مبارک به دستان هنرمند استادان نقاش سپرده شده است. نقش‌های ظریف و طرح‌های منقش و سبک‌های استادانه‌ای که عطر معرفت و معنویت را در فضای حرم می‌پراکند. (سند ۳۷۰۱۲/۳)

یکی از نقاشانی که در این اسناد بسیار از وی نام برده شده است. محمد صالح بیک نقاش (سند ۴۶۸۸۷/۱۰) در دوره افشاریه است. اما میرزا محمدباقر نقاش‌باشی در دوره قاجاریه و از نقاشان معروف و باتجربه مجموعه حرم رضوی، یکی از افرادی است که در اسناد به نام وی بسیار برخورد می‌کنیم. (سند ۲۱۱۶۵/۹۳)

نکته قابل ملاحظه در اسناد تعمیرات دوره افشاریه

وجود اصطلاحات نقاشی هنری است. با بررسی‌های انجام شده احتمال این امر وجود دارد که غلبه سبک‌های هنری در نقاشی، تذهیب و هم‌چنین تزیینات قسمت‌های مختلف اماکن متبرکه به این دلیل باشد که نادر پس از جنگ کرنال و فتح دهلی هنگام بازگشت علاوه بر اشیای نفیس و جواهرات و... شماری از معماران، نجاران، خاتم‌بندان، دروودگران و نقاشان را که در کسب خود یکتا بودند از هر صنف انتخاب کرده و خرج کافی به هریک داده و ایشان را روانه ایران و به خصوص پایتخت خود یعنی مشهد ساخت (محمدشفیع تهرانی، ۱۳۶۹، ۳۵۴). ظاهراً نادر با این کار می‌خواست توسط هنرمندانی که در زمینه‌های مختلف فعالیت داشتند، نام خود را در مجموعه‌های معماری مختلف از جمله کاخ خورشید و حرم مطهر رضوی به ثبت برساند (آژند: ۸۲). از جمله افرادی که چهره‌ای برجسته در نقاشی بود، میرزا محمدباقر نقاش‌باشی است که در اکثر اسناد نقاشی‌های رواق دارالسیاده و قسمت‌های مختلف اماکن متبرکه نام وی به‌وفور آمده است و سبک نقاشی هنری در اغلب این سندها غالب است (سند ۲۱۱۶۵/۹۳). چنین می‌نماید که دامنه فعالیت استاد محمدباقر تا زمان فتحعلیشاه کشیده شده است.

به موجب رقمی به سال ۱۱۵۶ق. نقاشی درون گنبد مطهر طی استیفانامچه‌ای به معمارباشی سرکار خاصه شریفه از حاصل ضریح مقدس سپرده و تأکید شده است که وجوه این تعمیر توسط ابواب جمعان عمال سرکار دیوان بازیافت گردد. (سند ۳۷۰۱۲/۳) نقاشی ترنج‌های دور گنبد مطهر به سال ۱۱۶۰ق، ۱۴ تومان و ۳۰۰ دینار هزینه دربر داشته است (سند ۳۷۱۱۳/۲) اکثر این نقاشی‌ها آمیخته با طلاست که حکایت از این امر دارد، نقاشی که این هنربدیع را آفریده قطعاً زرگری نیز می‌دانسته تا بتواند رنگ‌های لاجورد، شنجرف و طلاپی را باورقه‌های طلای فرنگی درهم بیامیزد و نقش عشق خلق نماید. رواق دارالسعاده ازجمله مکان‌های بسیار زیبایی از منظر نقاشی و کاشی‌کاری در مجموعه حرم رضوی است که به سال ۱۲۷۲ق. به خاطر خلق آثار هنری نقاشی آن به مشهدی عباس، ملاحیب‌الله، میرزا لطف‌الله و محمدحسن نقاشان زرگر آن انعام اعطا شده است. (سند ۳۹۷۴۸/۱)

سند ۳۹۶۷۷/۲

هو
سرشته معاملات سرکارفیض آثار
سنه توشقان ٹیل
توجیه
ومق
بروات
قیمت میخ مروارید و غیره
۱۵ تومان و ۹۰۰۰دینار

قیمت میخ مروارید اجرت نقاش زرگر از بابت اجرت نوشتن کتیبه‌ها ۱۰۴۲ عدد هر ۱۰۰۰ عدد کتیبه‌های منبت ۴ عدد ۵۰۰۰ دینار ۶۵ سیر ۹تومان و ۳۰۰۰دینار ۶تومان ۳۷ تومسان و ۶۲۵۰ دینار شهر رجب المرجب ۱۲۷۱

سند ۲۹۲۳۹/۲۹

هو
مبلغ سی تومان رایج خزانه از بابت انعام یکعدد قندیل طلای مرصع که در سنه ماضیه توشقان ٹیل سنه۱۲۷۲ داعی محمدحسن نقاش زرگر بجهت سرکار فیض آثارساخته‌ام بتوسط کارکنان سرکار فیض آثارچنانچه واصل و عاید داعی محمدحسن گردید چنانچه قبض دیگر از بابت انعام قندیل مذکور ابراز شود بی‌وجه است بتاریخ ۲۵ شهر شعبان المعظم ۱۲۷۲ سجع مهر بیضی شکل: {عبده الراجی محمدحسن ۱۲۷۰} حاشیه سمت راست بالای سند:

{برات سند خرج صادر شد ولی(ناخوانا) این شخص را آقامحمدحسن باید بدهد}

سجع مهر مربع شکل: {عبده محمدجعفربن عبدالحی الرضوی؟}

{خیرالحاج حاجی کلبعلی ده روزه روزی ۳ تومان تقسیط بدهد ۲۵ شهرشعبان المعظم و برات صادرنماید}

طراح کاشی:

برای کاشی‌کاری هر بنا، باید ابتدا طرحی تهیه شود که طبق آن طرح، هرکشی (تقسیم‌بندی) روی سطح مورد نظر انجام می‌شود. با عمل هرکشی ابعاد کاشی‌ها مشخص می‌شود و طبق آن اندازه‌ها، طرحی کشیده می‌شود که مجموعه زیبایی را به دنبال دارد (سند ۳۷۰۲۹/۱۰). طراحی

به سبک قدیم و سنتی آن همان است که امروزه به سبک اسلیمی ختایی، هفت‌رنگی، معرق و گره وجود دارد و اسلیمی ختایی بیشترین کاربرد را دارد (سند ۳۷۱۱۳/۱). شخصی که طراحی کاشی و آماده سازی طرح را برای انجام کار به عهده دارد یکی از افراد با شغل کاربردی و مهم در مجموعه حرم رضوی است که در اسناد از وی با نام «طراح کاشی» نام برده شده است (سند ۳۲۸۸۷/۴).

معرق‌تراش:

اما معرق‌تراشی یکی از پرزحمت‌ترین و هنرمندانه‌ترین نوع کاشی‌کاری است (سند ۳۷۰۵۳/۲۳). در این طریق نخست معرق‌تراش تعدادی کاشی الوان ساده را کنار دستش می‌گذارد سپس از روی نقشه و طرح کاشی‌کاری اصلی اجزای گل‌ها و خطوط و اشکال هر رنگ را جدا جدا از مقوا می‌برد و روی کاشی‌های همان رنگ می‌گذارد و دورش را با تیشه و سوهان می‌تراشد تا به همان اندازه و همان شکل دربیاید سپس این قطعه‌های گوناگون و الوان را روی دیوار یا دور گنبد کنار هم می‌چسباند و از مجموعه آنها یک کتیبه یا منظره جالب توجه و هنرمندانه پدید می‌آورد (بقیعی: ۲۰۷). در مجموعه حرم رضوی که بیشتر کاشی‌کاری‌های آن از نوع معرق‌تراشی است این هنر به سبک بسیار زیبایی پیاده شده است(سند ۳۶۹۰۴/۲).

استفاده از کاشی در قسمت‌های مختلف حرم رضوی، در دوره صفویه، جزو مصالح برتر است حتی دور گنبد مطهر و ساقه گنبد نیز زمانی از کاشی استفاده شده و نوع کاشی استفاده شده نیز عمدتاً کاشی نره و معرق است. (سازمان کتابخانه‌ها، سند ۳۲۶۴۰/۱) تمام صحن مسجدگوهرشاد پوشیده از کاشی معرق است، در مسجد گوهرشاد بیشترین تزیینات باکاشی‌های هفت‌رنگ و معرق دیده می‌شود. تزیینات کاشی‌کاری لاجوردی گنبد، انسان را رو به ملکوت برده و لذت پرواز را القا می‌کند. (سند ۳۳۸۱۷/۴۰) از کاشی معرق در روزنامه‌های تعمیرات و برات‌های پرداخت موجب کارکنان تعمیرات بابت تعمیر مسجد بالاسر مبارک، مسجد ریاض(مسجد زنانه) و صفه شاه‌طهماسب در صحن عتیق به سال ۱۳۱۳ق. در سند ۱۳۱۵۴/۹ و سال ۱۳۰۵ق. در سند ۶۳۸۱۷/۴۰ یاد شده است. در اسناد تعمیرات اماکن متبرکه رضوی اغلب از نام معرق‌تراشان حرم نام و عنوان آورده نشده بلکه بیشتر درکنار کاشی‌کاران، کاشی‌تراشان و کاشی‌پزان آستانه به آنان نیز موجب، انعام و اجرت پرداخت شده است.

درصورتی که پرزحمت‌ترین و کاربردی‌ترین نوع

سند شماره ۳۵۳۹۳/۵

توجیهات ومقررات

تاریخ: ۱۱۴۷ ق

توجیها

استیفانامچه تعمیرات کاشی کاری صحن مقدس عتیق و

تعمیر

نقاشی گنبد مهمانخانه

از قرار طومار

هو

مفرده

افتتاح مهمات و معاملات سرکار فیض آثار سنه بارس ٹیل

من ذلك

از قرار استیفانامجات به مهر استاد صالح معمارباشی سرکار به تاریخ سیچقان ٹیل لغایت شش ماهه توشقان ٹیل			
۲۴۷ تومان و ۹۱۹ دینار			
اجرت			
کاشی نصب نمودن صحن مقدس و نقاشی جنبد مهمانخانه			
۱۲۹ تومان و ۱۸۶۶ دینار			
بناء			
۹۷ تومان و ۳۷۲۷ دینار		نقاشی و غیره	
۳۱ تومان و ۸۱۴۱ دینار			
به عمل استاد علی نقی به تاریخ شهر شوال سنه ۱۱۴۶		به عمل استاد جعفر به شرح ایضاً	
لغایت شهر جمادی الثانی سنه ۱۱۴۸		مهمانخانه و ایوانچها مع دروب و پنجره و غیره که بعضی از آن طلای اشرفی و برخی طلای فرنگی کار شده عن اجرت و مصالح	
۲۲۸۶ زرع	۱۴۴۶ زرع	۳۰۰ زرع زرغان نیم دو گره	
۶۰۰ گره	۲ و گره	۳ باب	
		۸ عدد	
۳۶ تومان و ۸۲۲۹ دینار	۲۷ تومان و ۹۳۹۷ دینار	۲۶ تومان و ۲۳۹۷ دینار	
		جهت درب صحن خیابان سفلا	
		۱ تومان و ۶۰۰۰ دینار	
طراح			
به عمل استاد بدیع به جهت کاشی صحن			
۶۳ زرع فی ۴۰۰ دینار			
۲ تومان و ۵۷۰۰ دینار			
کتیابه			
پوش جهت کتابه سردرهای صحن			
۲۷ زرع فی ۵۰۰ دینار			
۱ تومان و ۳۵۴۳ دینار			
قیمت			
خشت کاشی که استادان اصفهانی جهت تعمیر صحن مقدس به عمل آورده‌اند			
۹۶ قالب			
۳۱ زرع			
۱۲۷ تومان و ۹۰۵۱ دینار			
[ادامه پشت سند:]			

سند شماره ۳۵۳/۶

استاد	استاد
محمدعلی کاشی‌پز که به دفعات به صحن مقدس آورده از بابت شهر	علینقی کاشی‌پز به شرح ایضاً
جمادی‌الاول سنه ۱۱۴۷ لغایت شهر جمادی‌الثانی سنه ۱۱۴۸	
۹۷ تومان و ۳۷۳۵ دینار	۲۰ تومان و ۵۳۱۶ دینار

سند شماره ۳۵۶۳۹/۴

افتتاح مهمات و معاملات سرکار فیض آثار سنه ٹیلان ٹیل

توجیهاات

و مقررات

توجیهاات

سرکار

فیض آثار

تعمیر			
از قرار طومار به مهر عالیحضرت رفیع منزلت ناظر سمو القدر و المکان و عالی حضرت سرکشیکان و به خط مشرف سرکار و به قید التوام استاد علینقی معمار سرکار و حاجی مهدی سرکار عمارت به تحویلداری نجابت و رفعت و معالی‌پناه آقا قدیر فرارباشی که خودش التوام نمود			
۱۲۵ تومان و ۹۲۲۰ دینار			
اجرت	مصالح		
۵۸ تومان و ۶۰۰۰ دینار	۶۷ تومان و ۳۲۲۰ دینار		
سرکار			
مسجد جامع		۱۰۷ تومان و ۷۶۵ دینار	
اجرت			
۴۸ تومان و ۶۸۸۵ دینار			
۴۶ تومان و ۲۸۸۵ دینار			
استاد		استاد	
علینقی و غیره	۳۲ تومان و ۳۸۷۵ دینار	جعفر به موجب قبض	۱۳ تومان و ۹۰۵۰ دینار
استاد			
علینقی به موجب قبض			
۱۱ تومان و ۸۷۰۰ دینار		معرق تراش	
نصب نمودن نره آجر بالای ایوان سمت خانه آقا سلیم و بالای چراغخانه و پر و پای ایوان ایضا	سنگ کاری ازاره ایوان ایضا	درب پایین پای مبارک	پیشانی ایوان مقصوره
۷۵ عدد فی ۱۴۰۰ دینار	۵۰ عدد فی ۱۰۰ دینار	یک رج و نیم	دو رج
۱۰ تومان و ۵۰۰۰ دینار	۵۰۰۰ دینار	۴۵۰۰ دینار	۶۰۰۰ دینار
معرق تراشی دم ایوان و غیره			
یک زرع و نیم			
۵۷ تومان			
استاد			
صالح اصفهانی به عمل کاشی کاری دور جنبد و غیره از قرار استیفانامچه			
۲ تومان و ۱۸۵۰ دینار			

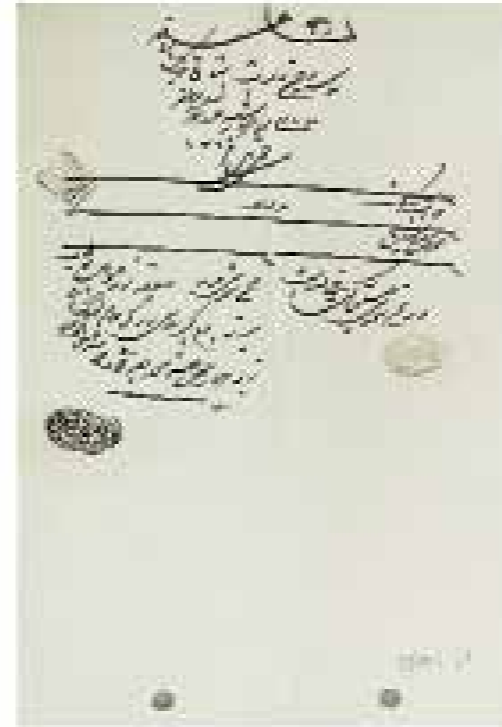
سند شماره ۳/۳۵۶۳۹

اســــتاد		اسحق نقاش به عمل نقاشی ایوان از قرار قبض
گلدسته‌ها		۵۲ نفر فی ۳۰۰ دینار
۵ تومان و ۱۴۵۰ دینار		۱ تومان و ۵۶۰۰ دینار
کهنه	نوعن [دو کلمه ناخوانا]	اســــتاد
۳۷۸ عدد فی ۱۶ عدد زرعی	۹۶۵ عدد فی ۱۶ عدد زرعی	محمد طراح و کتابه‌نویس از قرار قبض
۲۳ رج فی ۴۰۰ دینار و نیم و ۲ گره	۶ رج فی ۷۰۰ دینار	
۹۴۵۰ دینار	۴ تومان و ۲۰۰۰ دینار	۱ تومان و ۶۷۵۰ دینار
میان طاق قرب بالای شبستان ملا عبد ... و غیره		طراح
		کتابه‌نویس گلدسته و ساقه جنبید مسجد
		۲۵ نفر فی ۳۵۰ دینار
		۱۰ نفر فی ۵۰۰ دینار
۲۷۰۰ دینار		۸۷۵۰ دینار
		۵۰۰۰ دینار
اســــتاد		
کهنه	نو	نبی نجار به عمل نجاری پنجره‌های گلدسته‌ها و کلافه ایضا با المقطع مسح بنایی که دو گلدسته و چوب بست گلدسته سمت خانه آقا سلیم از قرار قبض مومی السید
۸۰ عدد	۱۷ عدد	
۵ رج	۷۰۰ رج	
۲۰۰۰ دینار	۷۰۰ دینار	۱۱ تومان و ۹۰۰۰ دینار
اســــتاد		
مهدی نجار و غیره به عمل چوب بست نمودن گلدسته‌ها و ایوان و غیره		
تعمیرات متفرقه از قرار روزنامه‌چ		
۳ تومان و ۴۹۳۵ دینار		
۲ تومان و ۴۰۰۰ دینار		
طاق قرب ایوان دارالسیاده به عمل استاد جعفر از قرار قبض		قفل و حاشیه ایضا به عمل ایضا شرح ایضا
دو رج		۴ رج
۱۰۰۰ دینار		۱ تومان و ۲۰۰۰ دینار
چهار تکه چوب دم ایوان مناره‌های سوی مسجد از قرار قبض استاد علینقی		اخراجات چراغخانه قدیم که حال تعمیر نموده از قرار مقطع نامچه استاد علینقی
۲۰۰۰ دینار		۴۰۰۰ دینار

سند شماره ۱/۳۷۰۹۴

هو
انتظام مهمات و معاملات سرکار فیض آثار و مسجد جامع سنه سیچقان ٹیل
توجیهات و مقررات
مقررات
سرکار فیض آثار
صورت المذکور
استیفانامچات
۳ فرد
استیفانامچاه

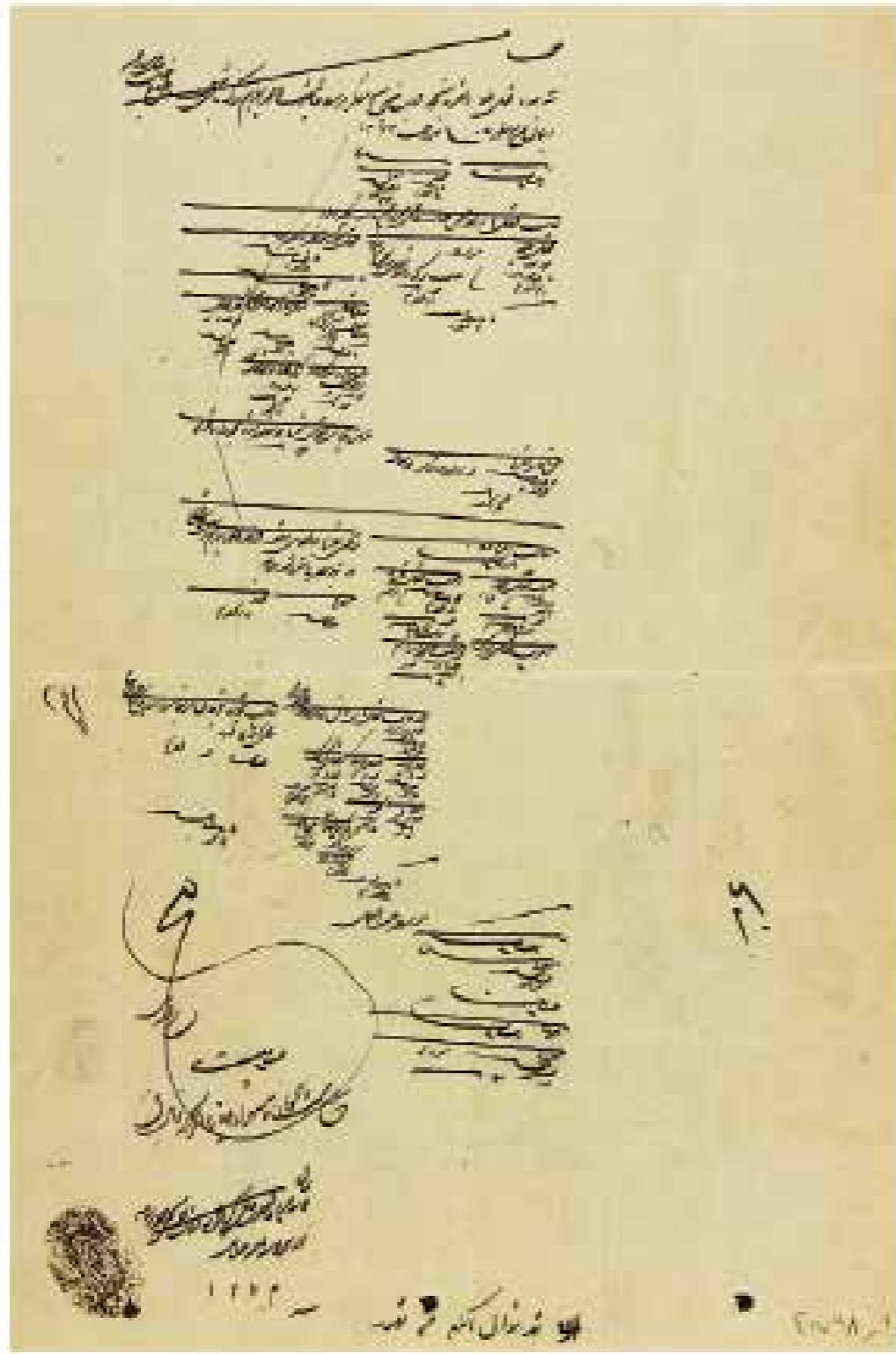
تعمیرات متفرقه سرکار آستانه مقدسه از قرار طومار که به تعلیقچه عالی شان ناظر جلیل القدر سرکار رسید آنکه استیفانامچه تعمیرات متفرقه سرکار آستانه مقدسه و مسجد جامع کبیر به عمل حاجی مهدی سرکار عمارات که بنای سرکار کار نموده به تاریخ شهر ذیحجه الحرام سنه ۱۱۵۷ ملاحظه نمود به نحویست که در سرکار دیوان دیده شد.			
۵۱۲ نادری و ۹۸ دینار			
اجرت و غیره		مصالح	
۲۶۸ نادری و ۴۲۵ دینار			
سرکار آستانه مقدسه	اجرت	سنگ	آجر
۴۴۵ نادری و ۱۷۵ دینار	۲۵۲ نادری و ۴۲۵ دینار	۱۶ نادری	۲۴۳ نادری و ۷۵ دینار
			چوب و تخته از بابت حاجی مهدی
			تخته
			۹۱ اصله
			۲۰۰ اصله
اجرت	گچکاری میان جایگاه‌های دور جنبید مبارک	گچکاری بام طاق فوق درب مرصع به عمل استاد جبار	
۲۲۴ نادری و ۱۳۵ دینار	۴۰ باب	۵ نادری و ۲۵ دینار	
سنگ	زرع		
۱۱ نادری	۱۲ نادری و ۱۰۰ دینار		
مصالح			
۲۵۰ نادری و ۹۳ دینار			
اجرت	مصالح	اجرت	مصالح
۶۴ نفر فی ۵۰ دینار	عن گچ	۲۸ نفر فی ۵۰ دینار	عن گچ
۶ نادری و ۲۰۰ دینار	۵ نادری و ۴۰۰ دینار	۲ نادری و ۴۲۵ دینار	۲ نادری و ۱۰۰ دینار
	تبادکان	سیاه	تبادکان
	۳ خروار فی ۱ نادری و ۱۰۰ دینار	۱۰ خرگی فی ۵۰ دینار	۷۵ من
	۴ نادری و ۴۰۰ دینار	۱ نادری	۱ نادری و ۴۰۰ دینار
			۸۰۰ دینار
گچ مالی و گچری کتابه فوق درب شمشاد به عمل استاد جبار و استاد حسین			
تعمیر سرسرای مسجد بالای سر مبارک به عمل بنای سرکار			
۹ نادری و ۱۰۰ دینار			
فرش ایضا و یک سرسرای دیگر گچکاری مصالح گچ			
۵ خرگی			
۴۰ زرغ فی ۱ نادری و ۱۰۰ دینار			
۵ نادری و ۲۵۰ دینار ۳ نادری و ۳۵۰ دینار ۲۵۰ دینار			
مصالح اجرت فعله مصالح اجرت فعله			
عن گچ ۱۰ نفر عن گچ ۱۲ نفر فی ۱۰۰ دینار			
۳۵ خرگی			
۳ نادری و ۲۵۰ دینار ۲ نادری ۱ نادری و ۱۵۰ دینار ۲ نادری و ۲۰۰ دینار			
فرش نمودن بام کشیک خانه سمت پایین پای مبارک			
۶ نادری و ۱۵۰ دینار			
آجر گچ مصالح اجرت فعله مصالح			
گچ			
۱۶۰۰ قالب ۵ خرگی فی ۵۰ دینار ۸ نفر ۲۳ خرگی			
۱۱ نادری و ۱۰۰ دینار ۵ نادری ۱۶ نادری و ۱۰۰ دینار ۱ نادری و ۳۰۰ دینار ۲ نادری و ۱۵۰ دینار			

سند ۱۲۰۴۱/۱ رسمیه دفن اموات
در سال ۱۲۲۶ ق. قبض تدفین رایگان یکی
از منسوبین میرزا علی اکبر نقاش زرگر در صحن
مقدس جدید (صحن آزادی)

سند ۱۳۰۴۰/۲۶ هزینه‌های تعمیر گنبد
سقاخانه در سال ۱۳۰۶ ق.، پرداخت انعام به
میرزا نصرالله کتبی‌نویس

سند ۴۱۷۹۷/۱ هزینه‌های تعمیر ضریح
مطهر در سال ۱۲۷۴ ق. پرداخت اجرت
به نقاش زرگر آستانه